

שני עדים על כל תשמיש ותשמיש, או תשמש לאור הנר. ובית (ג) הלל אומרין (ב) דייה שני (א) עדים כל הלילה. [ה] משל משלו חכמים באשה, החדר והפרוזדור והעליה (ב). דם החדר טמא. נמצא בפרוזדור (ג) ספקו טמא, שחזקתו מן

(ג) ו, בית. (ג) ו, דם שני. [ה] (ה) ו, וספרוזדור וסעליס. (ז) ק, וספרוזדור. ו, וספרוזדור.

שתי התוספיות ובין חלל הרחם הרי זה טמא ולא נאמר שמא מן העליה בא לשם²⁷, וזה הוא אמרו כאן ספקו טמא שחזקתו מן המקור, לפי שרובו של דבר²⁸ לא ימצא שם אלא דם הנדה, וכיון שהדבר על הרוב עשאוהו חזקה. וכך אמרו בתלמוד בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאוהו כודאי ואחד מהם זה שהזכרנו²⁹. ואם נמצא דם בפרוזדור והוא צואר הרחם בין המקום שבו שתי התוספיות ובין פי הרחם שכלפי חיצוניות הגוף³⁰ יש בכך חלוק³¹, והוא שאם נמצא למעלה כלומר כלפי הראש כשהיא עומדת והוא הנקרא אצלם גג פרוזדור³² הרי זה דם טהור לפי שהוא מוריד שניתק שם³³ וחזקתו מן העליה³⁴. ואם נמצא הדם בו למטה כלומר לצד הרגלים והוא קרקע פרוזדור³⁵ הרי זה טמא מספק לפי שאפשר שהוא מן החדר ואפשר מן העליה³⁶. ושתי התוספיות שהזכרתי לך החולקות את צואר הרחם שעושות חלק ממנו שכנגד פנים הגוף בחזקת טמא ומה שכנגד חיצוניותו העליון בחזקת טהרה והתחתון טמא מספק אינן התוספיות

כדי שתהא מזומנת לתשמיש, אבל אם לא היה בעלה בעיר אינה בודקת עצמה ושמא אלו בדקה עצמה היתה מוצאת טמא ולפיכך לא תהא בחזקת טהרה, לפיכך השמיענו שאין חוששין לכך¹⁷. [ה] חדר הוא חלל הרחם איזה משני החללים שיהיה, לפי שיש לרחם שני חללים¹⁸. ופרוזדור צואר הרחם¹⁹. ועליה²⁰ הם שתי התוספיות הדומות לקרנים²¹ שהם על עורף²² הרחם ולפניהם שתי הביצים²³ וצורה זו נתבארה בספרי הנתות. ומתחברים בקרקעית הרחם²⁴ והוא הנקרא חדר עורקים בהם זורם דם הנדה ונשפך ברחם ויוצא לצואר הרחם הנקרא פרוזדור. ומתחברים באותן התוספיות והביצים והן הנקראין עליה²⁵ עורקים אחרים והם הזנים אותה כשאר עורקי הגוף ואינם מעבר להפרשה. ואם ניתק אחד מאותן העורקין ירד גם מהן דם לצואר הרחם והוא דם טהור לפי שהוא כדם האף או דם הטחורים²⁶, הנה נתבאר מזה כי דם החדר טמא ודם העליה טהור. ואם נמצא דם בצואר הרחם והוא פרוזדור אם היה בין המקום שבו

ובנדפס שבש קטע זה ואף היעב"ץ הוסיף בהגהתו שבוש. 24 כפת הרחם. 25 והן הנקראין עליה" מוסב על התוספיות כלומר החצוצרות ולא על הביצים—השחלות והזכירן לומר שגם בהם עורקי דם לתונתן ולא להפרשה מחזורית. 26 „אלבואסיר“ בכ"י ק, „אלבואסיר“. 27 אע"פ שאפשר שבא מפצע בחצוצרות או בדפנות הצואר העבים. 28 כלומר ההפרשה המחזורית הטבעית עוברת דרך שם. 29 דף יח א. 30 כלומר בכל האורך מתחת להסתעפות שתי החצוצרות עד השער החיצון. 31 בנדפס „הבדל גדול“ ואינו אמת. 32 הכוונה על כפת הנרתיק, כי הואיל וקצוות דפני הרחם בולטות לתוך הנרתיק ומשם הוא מעבר דם החדר הרי אין דרך דם זה לחזור למעלה לצדדים ולפיכך דם הנמצא בכפת הנרתיק טהור. 23 שם בכפת הנרתיק. 34 אין הכוונה מן העליה ממש כלומר מן החצוצרות כי גם דם פצע החצוצרות נשפך ויוצא דרך פי הרחם שבו יוצא גם דם החדר והרי הוא בכלל הספק הנז"ל אלא הכוונה וחזקתו טהור כדם העליה ודפנות הצואר והנרתיק. 35 החלק התחתון של המעבר שהוא הנרתיק (וגינה). 36 או מדפנות הנרתיק עצמו.

שם זה אלא כנוי בלבד. 17 דף טו א. ובנדפס „הנה הודיענו שלא נאמין זאת ההאמנה“ ואין כאן לא אמונה ולא כפירה. 18 אין הכוונה שני חללים ממש אלא הכוונה שני הצדדים למטה מכפת הרחם שמשם מסתעפים שתי החצוצרות שרבינו קורא אותן תוספיות. יוצא איפוא כי חדר הוא כפת הרחם ושני צדדיו העליונים. 19 הכוונה מתחת להסתעפות החצוצרות כלומר מפי הרחם הפנימי ועד פי הרחם החיצון וכל הנרתיק עד השער החיצון. והוא שם כללי, ולהלן יחולק בשמות נפרדים ודינים שונים. 20 בנדפס חשבה ערבית ולפיכך תרגם „ועליו“ ושמא לא קרא את המשנה. 21 ברור שהכוונה על החצוצרות והטעם שדמן טהור מפני שאין דם המחזור הטבעי נפרש מדפנותיהן אלא מדפנות החדר שהיא כיפת הרחם וצדדיו העליונים. ודם הנמצא בהן אינו אלא דם פצע. 22 כאשר הכוונה לצואר הרחם מבפנים כתב רבינו „ענק“ כדלעיל וכדלקמן, וכאן שהכוונה שכיפוף קצוי החצוצרות כנגד דפני צואר הרחם מבחוץ כתב „רקבה“ ולפיכך תרגמתי עורף. ובנדפס לא הבחין ותרגם הכל צואר, ושבוש הוא כאן. 23 ברור שהכוונה על השחלות המפרישות את הביציות שהם לפני קצוי החצוצרות.

המקור. [ו] חמשה דמים טמאים שבאשה^(ב), האדום, והשחור, וכקרן כרכום, וכמימי אדמה, וכמזג^(ג). בית שמאי אומרין^(א) אף כמימי תלתן וכמימי בשר צלי. ובית הלל מטהרין. הירוק, עקביה בן מהללאל מטמא, וחכמים מטהרין^(ד). אמר ר' מאיר אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום משקה. ר' יוסי אומר לא

[ו] (ב) ק, יט צלשה, ו, צלשה. (ג) ו, וכמזג. (א) ו, אומרין. (ד) ו, מטהרין.

שהוא אדום שנתעבית אדמימותו⁴⁸ כך נספח לו את שנקלשה אדמימותו והוא כמימי תלתן שהוא משרת ה"חלבא"⁴⁹ ומימי בשר צלי. והמחלוקת שבין בית הלל ותנא קמא, שתנא קמא אומר מימי תלתן ומימי בשר צלי ואף על פי שאינו מטמאין כדם הנדה תולין עליו את הקדשים, כלומר שהאשה הרואה דם כמימי תלתן וכמימי בשר צלי אם נגעה בטהרות לא אוכלין ולא שורפין אלא תולין. ובית הלל מטהרין ומתירין אכילת אותן הטהרות⁵⁰. עקביה בן מהללאל סובר כי המראה שהוא כקרן כרכום אם נתעבה⁵¹ יהיה ירוק, ולפיכך מטמא הירוק לדעתו. ותנא קמא סובר תולין עליו. וחכמים החולקין על עקביה האומרין כאן טהור אומרין אין תולין אלא מטהרין⁵². ור' מאיר סובר כי דם הירוק ואף על פי שאין אנו חושבין אותו דם לענין טומאת דמים הרי אנו חושבים אותו דם שיהיה מכלל השבעה משקין ויכשיר את הזרעים. ור' יוסי אומר שאינו מטמא ולא מכשיר. ור' יוסי הוא תנא קמא המדבר במשנה זו⁵³. ופירוש קרן כרכום הברור שבכרכום, נגזר קרן מן קרן עור פניו⁵⁴. והכרכום הם שרשים צהובים⁵⁵ מכירים אותו הרופאים

בכללותן כי הן רחבות, אלא כוונתינו בהם קצותיהן החדין³⁷, אשר ראש כל בליטה מהן כעין ראש הדד³⁸, ומתהווה ממפגש אותן שני הקצוות עם שתי הביצים כעין נקב בעליונו של פרודוד והוא שקורין אותו לול שבעליה³⁹, ועליו אמרו מן הלול ולפנים ודאי טמא, מן הלול ולחוץ ספקו טמא כמו שבארתי לך וביררתי. ומי שיש לו ידיעה כל שהיא במלאכת הנתוח יובן לו כל מה שאמרנו, ואף על פי שתיאור כל מה שאמרנו קל מאד לפי שכבר הפלגנו בבירור הדבר⁴⁰.

[ו] עיקר מראות הדמים המטמאין ארבעה⁴¹ האדום, וכקרן כרכום, וכמימי אדמה, וכחג, והרמו לכך אמרו בטומאת אשה בדם דמיה דמיה שני פעמים, אמר והיא גלתה את מקור דמיה⁴², ואמר וטהרה ממקור דמיה⁴³. והשחור והוא "אלאסוד"⁴⁴ ספחותו לאדום, לפי שהאדמימות כאשר מתעבה⁴⁵ יהיה מראיה שחור והוא אמרם האי שחור אדום הוא אלא שלקה⁴⁶. ובית שמאי סוברים כי מימי תלתן ומימי בשר צלי הוא המראה האדום אלא שנקלש עביו⁴⁷, וכשם שספחו את השחור למראה האדום מפני

על פי ספרי האנטומיה החדשים עם ציוני השמות והגבולות הישנים והחדשים. וכפי המבואר כאן אפשר ביתר קלות להבין דבריו בהלכות אסורי ביאה פ"ה הל' ג—ד. 41 בנדפס השמיט "ארבעה". 42 ויקרא כ יח. 43 שם יב ז. והוא כדף יט א. 44 תרגום מלולי של שחור. 45 בנדפס, והשחור הוא השחור האמתי באודם לפי שהאודם אם נראה כדת" והם דברים אשר לא כדת. 46 דף יט א. כ, א. סוכה לג ב. תולין מז ב. 47 בנדפס "אלא שהוא חסר הלקות" ודברים לקוים הם. 48 במה"ק היה "וכשם שספחו לגוון האדום את השחור לבדו בגלל מה שאמרנו שהשחור לא נעשה טמא אלא מפני שהוא אדום מעובה" ונמחק ותוקן כלפינו. ובנדפס היה לפניו נוסח מה"ק והוסיף בו ערוביאי משלו. 49 לזהוירי ראה כלאים פ"ב הע' 30. 50 דף יט א. 51 בנדפס "אם ילקה". 52 דף יט. 53 שם. 54 שמות לה ל. 55 במה"ק "חמר" אדומים. ותוקן

37 בנדפס "הן החדרים" וטעות הוא. 38 כאן מדובר על בליטות פי הרחם לתוך הנרתיק, ורבינו קורא לכל דפנות צואר הרחם העבים המתחילים מתחת להסתעפות החצוצרות בכלל החצוצרות מפני שדינם אחד ודם הנפרש מהן טהור כשאר פצעי דם הגוף. 39 כלומר החלק מצואר הרחם מכנגד הביצים—השחלות שהן סמוכות לקצה כיפוף החצוצרות עד קצה דפנות צואר הרחם הבולטים לתוך הנרתיק נקרא לול שבעליה ובליטות אלה נקראין בגמרא נדה דף מא ב "שנים" וביניהן "בין השנים" כי כל המקום הזה הוא כפת הרחם וצדדיו הרחבים שמהן מסתעפים החצוצרות והן שקראן לעיל שני חללי החדר. 40 על אף הבטחה זו עדין אין הדברים קלים להבנה. ולפי שרבים רואים דברי המשנה והתלמוד ודברי רבינו כבלתי ניתנים להבנה לאור תורת האנטומיה בימינו לכן הארכתי לבארן, ועם רבינו הסליחה אם טעיתי בהבנת דבריו. ואלמלא היה ציור נושא זה מתאים לספר זה הייתי מצייר

כך ולא כך. [ז] אי זה הוא האדום⁶¹, כדם המכה. והשחור, כחרת, דיהה⁶² מכן⁶³ טהור. וכקורן כרכום, כברור שיש בו⁶⁴. וכמימי אדמה, מבקעת בית כרם מצף⁶⁵ כמים⁶⁶. וכמזג⁶⁷, שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני.

פרק שלישי

[א] המפלת חתיכה, אם יש עמה דם טמאה, ואם לאו טהורה. ר' יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה. [ב] המפלת כמין קליפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין

[ז] (א) וז, אדום. (ב) וז, שחור כחרת עמוק מכן טמא דיהה. (ג) א, ק, מים. (ד) וז, כרכור שר. (ה) א, מילף, וז, ומזף. (ו) וז, מים. (ז) וז, וכמוזג.

ובתוספתא⁶⁸ אמרו מביא אדמה מבקעת בית כרם ומציף עליה מים משערין אותן עכורין ואין משערין אותן צלולין. ושם אמרו אין שעור למים ולעפר. ויין השרוני יין הדליות הנטועות בשרון של ארץ ישראל. ודע שאין ראייה⁶⁹ בזמנינו זה, אלא כל אדם שתראה האשה טמא. וכן לא נשגיח על המקומות אלא בין שמצאה את הדם מן הלול ולפנים או מן הלול ולחוץ הכל טמא, כל זה להחמיר⁷⁰.

[א] טעם מחלוקת ר' יהודה ותנא קמא, שר' יהודה אומר אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ומשיצא דבר מן הרחם אי אפשר שלא יצא עמו דם בהכרח ומחמת מעוטו אינו ניכר. ותנא קמא אומר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם¹ ולפיכך אם הפילה חתיכה באיזה מראה שתהיה ולא היה עמה דם הרי זו טהורה, ואפילו קרענו אותה החתיכה ומצאנו בתוכה דם אינה טמאה מפני שהוא דם חתיכה לא דם גדה². אבל אם הפילה חתיכה לבנה ונקרעה ונמצא בה עצם הרי זו טמאה לידה³. ואין הלכה כר' יהודה. [ב] אם יצאו ממנה הקלפות הללו אפשר שהן מדם גדה שנקרשו מחמת חום שנתהווה שם, ואפשר שהן קלפות של שחין⁴, ולפיכך אמר⁵

ועושין ממנו תחבושות, ומשרתו כמראה הדם הדיחה. והלכה כתנא קמא לבדו בכל הדברים הללו.

[ז] המסקנה האחרונה שנאמרה בתלמוד⁵⁶ בדם המכה האמור כאן שהוא דם ההקזה בתחלת יציאתו ממנה⁵⁷. וחרת הדיו היבש, וכך פירש התלמוד⁵⁸. ודיחה שהוא פחות שחור ופחות מבריק והוא שיהא כמראה הזיתים השחורים או כמראה הזפת או כמראה העורב הרי זה טהור⁵⁹. וכך שאר חמשת המראות אם היה מראה מהם יותר חזק מן המראה האמור כאן הרי זה טמא, ואם היה דיהה ממנו הרי זה טהור, חוץ מן המראה שהגדירוהו כמזג שאם היה יותר חזק ממנו או יותר דיהה טהור. והזכיר דיהה מכן במראה השחור לבדו בגלל מה שאמרנו שלא נעשה השחור טמא אלא מפני שהוא אדום מעובה, והיה עולה בדעתינו שאף על פי שהיתה שחרותו פחותה מן הדיו⁶⁰ יהיה טמא מפני שהוא יותר קרוב לאדמיות, לפיכך השמיענו שאין הדבר כן. ואמרו כברור שיש בו הוא שיקח מן הגזע אמצעיתו כשהוא לח ולוקח גם מעלי אותו הגזע אמצעיתו⁶¹ ומקיף לו. ובקעת בית כרם מקום בארץ ישראל עפרו אדום נותן עליו מים ומקיף במראהו.

60 בנדפס „מן הדין“ וט"ס הוא. 61 דף כ, ב. ובמה"ק לא היה „ולוקח גם מעלי אותו הגזע אמצעיתו“ גם בנדפס ליתא. וכלפנינו כתב בהלכות אסורי ביאה פ"ה הל' יג. 62 גדה פ"ג הל' ה בשנויים. 63 בכ"י ק, „ראיית דם“ וכן הוא בנדפס. 64 ראה הלכות אסורי ביאה פ"א הל' א—ט.

1 דף כא א. 2 וכן פסק בהלכות אסורי ביאה פ"ה הל' יג. 3 דף כא ב. וכן פסק בהלכות אסורי ביאה פ"ה הל' ה. 4 „קרחת“ ובכ"י א.

כלפנינו. וראה פירושי רס"ג מהדורתי במדבר יט הע' 1. כי מראה זה שהוא אדום בהיר מאד נכלל יותר בצהוב מאשר באדום. ובנדפס „כרכומיות“ ולא אמר כלום. ולעצם זהות הכרכום ראה כרתות פ"א הע' 46. 56 בנדפס „לקח מאמר בש"ס“ וטעה בקריאת המקור ומלת „אכיר“ נדמית לו „אכיר“. 57 דף יט ב. כרב נתמן, וכרב אשי ואמיר. ובמה"ק לא היה „בתחלת יציאתו ממנה“ גם בנדפס ליתא. וכלפנינו פסק בהלכות אסורי ביאה פ"ה הל' ח. „כעמוד ראשון שיוצא מדם הקנה של בני אדם“. 58 דף כ, א. 59 שם.